

onthuld en een oplossing aangegeven, die de aanvankelijk scherp gestelde antithese tusschen natuur en kunst terugbrengt tot de laatste en diepste Eenheid, waaruit alle leven is omhoog geweld. „Duizendvoudig”, zegt hij, „is het leven en duizendvoudig zijn de metamorfosen der menschen. Heerlijk is het te weten, dat, ver boven onze schoonheidsbeleving uit, de verborgen scheppende krachten, in wier stijging en daling wij als natuurlijke wezens besloten zijn, overal met dezelfde wetmatigheid heerschen, zoowel in de werken, die elk geslacht als gelijkenis zijns levens voortbrengt, als in de vergankelijkste, teederste vormen der natuur.”

Wie de honderdtwintig onberispelijk uitgevoerde prenten van dit boek met deze gedachte beziet, zal allerwege het bladeren moeten staken en verdiept raken in de duizend problemen, waarvoor één enkele varenveer hem stelt. De strenge lijnen der Gothiek wisselen af met den bontsten wir-war der Barock; soms denken wij moorsche tralievensters te zien, dan weer wanen wij ons bij een ranke Chineesche pagodenbouw. En welhaast moeten wij het toegeven, dat niet slechts technisch (men denke aan Raoul Francé's „Die Pflanze als Erfinder” b.v.) de natuur een geweldigen voor-sprong op ons heeft, maar dat ook in aesthetisch opzicht wij verreweg haar mindere zijn gebleven en dat in den grond van de zaak ons menschenwerk maar een lomp en grof maaksel is. Welhaast moeten wij het toegeven of gansch? Maar dan herinneren wij hun voor ons menschen nu eenmaal principieel verschil: „Zooals de grashalm in zijn tijdelooze gestalte ons verschijnt als een monumentaal en eerbiedwaardig symbool van de eeuwige oerwetten over alle leven, zoo ontleent het kunstwerk juist zijn indrukwekkendheid aan het feit zijner „Einmaligkeit” als de meest geconcentreerde manifestatie, de lichtboog als het ware, tusschen de beide polen: verleden en toekomst.”

En nu blijkt, dat hetgeen eerst als een toegeven was voorgesteld in werkelijkheid een niet-onderscheiden van wat wezenlijk is zou zijn geweest. Dit is het gevaar van dit boek, wanneer het in verkeerde, dweepzuchtige handen geraakt. Doch niet zoo licht zal wie eenmaal door de schoonheid der natuur en door die der kunst werd ontroerd beide verwarren. Intusschen, hoe het ook zij, wie voor beide niet blind is, zal dit boek willen bezitten: het kan hem niet anders dan een openbaring zijn! R. HOUWINK.

De Boroboedoer. Zes etsen door JAN POORTENAAR, inleiding door Prof. Dr. N. J. Krom, Uitgave van den etser.

Poortenaar is wel een bijzonder productief-kunstenaar. Wanneer wij zijn ets-oeuvre nagaan, van zijn kleine fijne droge-naald-figuurtjes af tot zijn groote formidabele platen dan is het aantal reeds enorm, tellen wij daarbij op zijn litho's en zijn houtsneden, en bedenken wij dan dat hij ook schrijft, en Mevr. Poortenaar op hare voordracht-avonden accompaneert,